

Poznań dnia 31 maja 2024

dr hab. inż. arch. Adam Nadolny, prof. PP
Politechnika Poznańska, Wydział Architektury
Zakład Historii, Teorii i Ochrony Dziedzictwa
ul. Jacka Rychlewskiego 2, 61-131 POZNAŃ
adam.nadolny@put.poznan.pl

Politechnika Poznańska

R E C E N Z J A

Rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. arch. Agnieszki Mańkowskiej
*pt. " Współczesna architektura tymczasowa w kontekście koncepcji społeczeństwa
ponowoczesnego Zygmunta Baumana "*

1. Tematyka naukowa poruszona w rozprawie.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska została przygotowana pod kierunkiem naukowym Pana dr hab. Artura Zaguły prof. PŁ oraz promotora pomocniczego Pana dr inż. arch. Tomasza Krotowskiego. Praca składa się z 3 głównych rozdziałów tematycznych, podzielonych na podrozdziały, w których Autorka rozprawy ukazała dodatkowe wątki badawcze omawiane i komentowane w rozdziałach głównych. Dysertacja liczy 482 stron, wraz ze spisem literatury, tabelami oraz fotografiami. Rozprawa została podzielona na dwa tomy. Tom 1 to rozważania teoretyczne, natomiast Tom 2 prezentuje zebrany i przeanalizowany materiał badawczy. Podział pracy na dwa tomy z punktu widzenia prezentacji badanego materiału naukowego jest w opinii recenzenta poprawny, nie mniej jednak odsyłanie od jednego tomu do drugiego jest kłopotliwe w czytaniu.

Odnosząc się do przedstawionego w rozprawie tematu badawczego, jest on niewątpliwie znakiem czasów współczesnych. Ulotność chwili, zmienność obrazów, oraz sekwencji zdarzeń, jest nieodłącznym elementem miasta współczesnego, a tym samym towarzyszy niezmiennie współczesnemu człowiekowi. Wspomniana przez Autorkę we wstępie „płynna nowoczesność” w ujęciu filozoficznym Zygmunta Baumana (1925-2017), może być przyczynkiem do szerszej dyskusji o kondycji architektury współczesnej, w ujęciu jej tymczasowości, a jednocześnie trwania i przemijania jednocześnie.

W rozprawie nie będziemy mogli niestety uciec od szeroko pojętego piękna w ujęciu filozoficznym. Czy ponowoczesne piękno będzie definiowane za pomocą, trzech słów „przyjemność”, „dobro” i „piękno” jak chciał ująć to Zygmunt Bauman w eseju „*Piękno to, czyli marzenie senne, które lęka się przebudzenia*”¹ Podobnie jak Autorka niniejszej rozprawy Z. Bauman ukazuje piękno, jako koncept złożony i wielowymiarowy, który jest kształtowany przez subiektywne doświadczenia, normy społeczne i kulturowe, a także mechanizmy konsumpcyjne. W tym przypadku omawiana w pracy architektura tymczasowa świetnie się w te poszukiwania filozoficzne i socjologiczne wpisuje. Piękno jest marzeniem, które ludzie chcą chronić przed brutalną rzeczywistością, ale jednocześnie jest ono nieuchwytnie i ulotne, co stanowi o jego fascynującej naturze tak jak ma to miejsce w przypadku architektury tymczasowej, przemijalnej oraz chwilowej.

2. Charakter rozprawy

Charakter rozprawy jest interdyscyplinarny, łączący w sobie elementy z dziedzin takich jak historia architektura, urbanistyka, filozofia i socjologia. Badania przedstawione w rozprawie obejmuje analizę zarówno teoretyczną, jak i empiryczną, opierającą się na znacznym spektrum źródeł, takich jak literatura fachowa, fotografie oraz badania terenowe a także ankiety.

Ważnym celem rozprawy jest zidentyfikowanie kluczowych aspektów koncepcji „*miasta ponowoczesnego*” według Zygmunta Baumana, czyli analizy współczesnych społeczeństw oraz ich kultury, jako elementu procesów urbanizacji. Z. Bauman, będąc jednym z czołowych teoretyków postmodernizmu, opisuje miasto ponowoczesne, jako miejsce charakteryzujące się płynnością, niepewnością oraz różnorodnością. W ten „wartki nurt” przemian miejskich wpisują się analizowana przez doktorantkę architektura obiektów tymczasowych.

Autorka skupia się na analizie takich elementów, jak Pawilony, Obiekty artystyczne, Wydarzenia/ Obiekty typu pop-up/ Pop-up experience, Doświadczenie marki/ Brand experience, Styl życia/ Lifestyle, Tymczasowa organizacja przestrzeni, Architektura pierwszej pomocy/ First Aid Architecture, Inne obiekty kubaturowe.

Przedstawione kategorie ukazują nowoczesne podejście do przestrzeni publicznej, zwracają uwagę na wykorzystanie nowatorskich materiałów i technologii oraz wpływu modernizmu i postmodernizmu na organizację przestrzeni miejskiej. Dodatkowo, praca skupia się na porównaniu wpływu koncepcji „*miasta ponowoczesnego*” na postrzeganie architektury tymczasowej przez użytkowników przestrzeni miejskiej.

¹ Zygmunt Bauman, *Między chwilą a pięknem o sztuce w rozpędzonym świecie*. Wydawnictwo Officyna, Łódź, 2010.

Recenzowana rozprawa doktorska zawiera analizę konkretnych przykładów architektonicznych i urbanistycznych, skupia się także na identyfikacji ich cech charakterystycznych oraz wpływu na otaczającą przestrzeń. Architektura tymczasowa według badań doktorantki jest z natury płynna i elastyczna. Konstrukcje są łatwe do montażu, demontażu i przenoszenia, co pozwala na szybkie dostosowanie przestrzeni miejskiej do zmieniających się potrzeb i okoliczności. Odnosząc się do rozważań Baumana w tej kwestii praca ukazuje i podkreśla, że nic nie jest trwałe we współczesnym mieście. Wszystko jest w stanie ciągłej zmiany – architektura tymczasowa w badaniach autorki idealnie to odzwierciedla.

3. Analiza źródeł oraz materiałów badawczych

Analiza źródeł oraz materiałów badawczych w kontekście rozprawy doktorskiej o temacie *” Współczesna architektura tymczasowa w kontekście koncepcji społeczeństwa ponowoczesnego Zygmunta Baumana ”* była kluczowym etapem badawczym, pozwalającym na dogłębne zrozumienie wpływu architektury tymczasowej na współczesne miasta. Analiza materiału badawczego opierała się na następujących materiałach:

Literatura naukowa i publikacje: Analiza istniejącej literatury naukowej na temat urbanistyki, architektury i koncepcji filozoficznych Zygmunta Baumana obejmowała monografie, artykuły naukowe, książki oraz źródła internetowe. Umożliwiła zidentyfikowanie kluczowych koncepcji, teorii i debat związanych z tematem badawczym. Doktorantka podjęła się także analizy wybranych przestrzeni miejskich. Dokonała działań w zakresie badań terenowych obejmujących obserwacje na miejscu wybranych przestrzeni. Badaniom towarzyszyły ciekawe badania ankietowe przeprowadzone na dużej grupie respondentów.

Autorka rozprawy analizowała także projekty architektoniczne i urbanistyczne zlokalizowane w różnych miastach w Europie i na świecie. Zamieszczone w pracy rysunki, plany, modele i dokumentacja projektowa pomogły Autorce zrozumieć intencje projektantów oraz praktyczne implementacje na obszarach objętych badaniami. Doktorantka dokonała także analizy porównawczej projektów i rozwiązań badanych obiektów, co pozwoliło na ukazanie specyficzne cechy oraz zdiagnozowania ogólnych trendów i wpływów koncepcji „miasta ponowoczesnego” na współczesną architekturę tymczasową.

W tej części mojej recenzji chciałbym odnieść się do powstałych w czasie czytania pracy wątpliwości lub pytań, Odnoszą się one wyłącznie do tych fragmentów pracy, w których w opinii recenzenta się pojawiły. Jeżeli, pewne części pracy nie zostały wzmiankowane w tej części, recenzent nie zgłasza w stosunku do nich swoich zastrzeżeń:

- **Pytanie_01_Na** jakiej podstawie Autorka rozprawy, wprowadziła do pracy 8 typów obiektów architektury tymczasowej Proszę o wyjaśnienie.?

- **Pytanie_02_** Proszę o wskazanie, w którym tomie pracy doktorantka odniosła się do udowodnienia głównej tezy pracy *„Dynamiczny rozwój architektury tymczasowej w XXI wieku jest wyrazem zmian zachodzących we współczesnym społeczeństwie ponowoczesnym”*
- **Pytanie_03_** Jak mogłaby doktorantka odnieść się to wyników badań ukazujących, bardzo dużą liczbę pawilonów, jako głównego źródła architektury nowoczesnej w *„mieście ponowoczesnym”*?
- **Pytanie_04_** Dlaczego w tomie 2, po wynikach badań pojawia się ponownie kolejna bibliografia?
- **Pytanie_05_** Dlaczego w tomie 2, bardzo ciekawe badania ankietowe znajdują się na końcu pracy. Wnioski z tych badań w moim przekonaniu są bardziej ciekawe niż wyliczenia pawilonów i innych obiektów?

Podsumowując analiza źródeł oraz materiałów badawczych, została przez Doktorantkę przeprowadzona w sposób poprawny.

4. Rozwiązanie postawionych w rozprawie problemów badawczych

Współczesna architektura tymczasowa w kontekście koncepcji społeczeństwa ponowoczesnego Zygmunta Baumana może być rozważana, jako rozwiązanie szeregu problemów badawczych związanych z dynamicznymi i złożonymi wyzwaniami współczesnych miast. Wydaje się z punktu widzenia, młodego pokolenia, jej sposób interpretowania powinien, być dominującym.

Zabrakło mi w pracy jednoznacznego odniesienia do kwestii, jak zarządzać przestrzenią miejską w sposób, który umożliwia jej elastyczne dostosowanie do szybko zmieniających się warunków społecznych, ekonomicznych i ekologicznych?. Przecież architektura tymczasowa oferuje elastyczne i łatwe do przekształcenia przestrzenie, które mogą być szybko zainstalowane i usunięte w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby miasta. Skatalogowanie to jedna rzecz a próba wyjścia poza diagnozę to druga.

Podczas czytania pracy bardzo często pojawiało mi się skojarzenie, że dany obiekt wpisuje się w koncepcję filozoficzną, oraz spełniania jej założenia, ale jaka będzie jego przyszłość?. Czy budowanie tymczasowych konstrukcji z ekologicznych materiałów, takich jak drewno, bambus czy materiały pochodzące z recyklingu jest słuszne w kontekście oddziaływującego na nie dogmatu filozoficznego?.

Wykorzystanie tymczasowych przestrzeni do np. miejskiego rolnictwa, które promuje lokalną produkcję żywności i ekologiczne praktyki, czy to też może być odbierane, jako działalność zgodna z koncepcją filozofa?. Czy architektura tymczasowa, w myśl Zygmunta Baumana może być bardziej ekologiczna służyć np. do zbierania deszczówki?. Podsumowując, przedstawione w rozprawie problemy badawcze zostały przez Doktoranta opracowane poprawnie.

5. Oryginalność rozprawy przedstawiona do recenzji

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Agnieszki Mańkowskiej pt. *” Współczesna architektura tymczasowa w kontekście koncepcji społeczeństwa ponowoczesnego Zygmunta Baumana ”* jest oryginalnym dziełem naukowym, które poprzez zastosowanie odpowiedniego warsztatu naukowego spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych, dyscyplinie architektura i urbanistyka. Praca jest samodzielnym wkładem Autorki w badania dotyczące zagadnienia obiektów tymczasowych w przestrzeni miast współczesnych. W stosunku do obecnego stanu wiedzy recenzowana praca jest nowym i jednocześnie kompleksowym ujęciem poruszanego zagadnienia. W pracy zastosowano oryginalny, dostosowany na potrzeby rozważań Autorki aparat badawczy.

6. Analiza oraz interpretacja otrzymanych wyników

Wyniki zostały zredagowane i przeanalizowane w zwięzły i logiczny sposób. Autorka zakończyła część badawczą podsumowaniem. Interpretacja wyników badań przedstawione w formie tabelarycznego zestawienia dostarczały wglądu w to, w jaki sposób idee architektury tymczasowej definiowanej przez pryzmat koncepcji miasta ponowoczesnego są odbierane przez 608 respondentów. Analiza otrzymanych wyników wykazała, że badana grupa respondentów nie posiada zbyt dużej wiedzy na temat współczesnej architektury tymczasowej, mimo że ta idealnie wpisuje się w koncepcję „miasta ponowoczesnego” Zygmunta Baumana, odpowiadając na jego kluczowe cechy takie jak płynność, adaptacyjność, różnorodność oraz mobilność. Tymczasowe konstrukcje pozwalają na elastyczne i szybkie dostosowanie przestrzeni miejskiej do zmieniających się potrzeb mieszkańców, tworząc nowe formy przestrzeni publicznej i społecznej, które odzwierciedlają dynamiczny charakter współczesnych miast.

Autorka w przedstawionej do recenzji rozprawie posłużył się prawidłową metodologią badawczą i wiedzą z zakresu prowadzeni badań naukowych w dyscyplinie architektura i urbanistyka. Podsumowując analiza materiałów źródłowych oraz interpretacja otrzymanych wyników badań w recenzowanej pracy została przeprowadzona przez doktoranta prawidłowo.

7. Słabe strony rozprawy oraz jej wady

Przedstawiona do recenzji rozprawa została przygotowana poprawnie pod względem wydawniczym nie mniej jednak nie jest wolna od pewnych drobnych wad językowych i graficznych, które w całościowym ujęciu nie podważają jej walorów naukowych i dydaktycznych. W przypadku publikacji praca powinna zostać poddana profesjonalnej korekcie redakcyjnej, oraz osobnym recenzjom wydawniczym.

8. Przydatność rozprawy dla nauk inżynieryjno-technicznych

Przydatność niniejszej rozprawy dla nauk inżynieryjno-technicznych polega na ukazaniu, przenikania i uzupełniania się kierunków badawczych, takich jak architektura, filozofia i socjologia i inne. W przypadku niniejszej pracy mamy możliwość śledzenia tej przemiany na wielu płaszczyznach: badawczych, analitycznych jak i teoretycznych. Autorka w sposób charakterystyczny dla nauk inżynieryjno-technicznych podeszła do prezentacji omawianego przez siebie w rozprawie materiału badawczego, co należy podkreślić.

9. Wnioski końcowe

Autorka, mimo drobnych mankamentów zauważonych w niniejszej rozprawie wykazała się samodzielnym, twórczym oraz kreatywnym podejściem do analizy badanego zagadnienia, którego podjęła się w dysertacji. Należy podkreślić fakt naukowego podejścia do badanego tematu oraz znajomość metod badawczych stosowanych w naukach inżynieryjno-technicznych. Umiejętność wykorzystania przyjętego w pracy aparatu badawczego zasługuje na podkreślenie.

Biorąc pod uwagę całość kształtu rozprawy przedstawionej do recenzji, wnoszę o jej wyróżnienie z uwagi na metodyczne podejście do kwestii zagadnienia architektury tymczasowej we współczesnej twórczości architektonicznej w odniesieniu do koncepcji miasta ponowoczesnego. Za jednoczesną umiejętność, analizowania, komentowania oraz definiowania badanego zagadnienia w odniesieniu do języka, którym posługuje się teoria i praktyka architektury współczesnej. Warto także podkreślić, ogromną erudycję Autorki, co świadczyć może, o fakcie, że potrafi czytać nie tylko ze zrozumieniem, ale także w sposób twórczy z tego czytania czerpać inspiracje dla swojej pracy.

Podsumowując recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Agnieszki Mańkowskiej pt. *"Współczesna architektura tymczasowa w kontekście koncepcji społeczeństwa ponowoczesnego Zygmunta Baumana"* jest zgodna z przyjętymi standardami dla pracy doktorskiej w naukach inżynieryjno-technicznych, dyscyplinie naukowej architektura i urbanistyka. Przeprowadzając swoje dowody Autorka rozprawy wykazała się wiedzą teoretyczną oraz ukazała naukowy charakter swoich badań. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymogi zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi w szkolnictwie wyższym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejszym wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony na Wydziale Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Politechniki Łódzkiej.

dr hab. inż. arch. Adam Nadolny, prof. PP